

Vatroslav Jagić.

Častnemu članu „Matice Slovenske“ k sedemdesetletnici.

Napisal dr. J. Šlebinger.

Sedemdeset let je dolga pot življenja, toda krasna za moža, ki se pri tem mejniku lahko ozira na sijajne uspehe svojega vztrajnega dela. In ta prijetna zavest je morala navdajati prvaka v slovanski filologiji, ko se je v minulem poletju po 47 letnem delovanju poslovil od stolice, ki je po njem, vrednem nasledniku velikega Miklošiča, slovela daleč čez avstrijske meje. Hvaležni učenci in mnogobrojni prijatelji so mu, svojemu učitelju in voditelju pri veličastni zgradbi slovanske vede, o njegovi sedemdesetletnici dne 6. julija poklonili slavnostni „Zbornik“, ki prinaša 88 člankov iz vseh panog slavistike ter je verna slika vsestranskega delovanja slavljenca: saj ni slovanskega jezika in slovstva, kateremu bi Jagić z ljubeznijo ne posvetil svojih moči. V znak hvaležnosti in spoštovanja so ga odlikovale razne akademije, in tudi slovenski narod mu je poklonil najvišje odlikovanje, ki ga premore naše prvo književno društvo: 21. redni občni zbor „Matice Slovenske“ ga je dne 28. aprila 1886 soglasno sprejel med redko število svojih častnih članov. — Zgodovina slovanske filologije bo nekoč objektivno določila, kolik napredek v raznih vprašanjih znači Jagićevo delo; v naslednjih vrstah sem očrtal le v velikih potezah tok njegovega življenja in podal kratko vsebino njegovega plodonosnega delovanja.

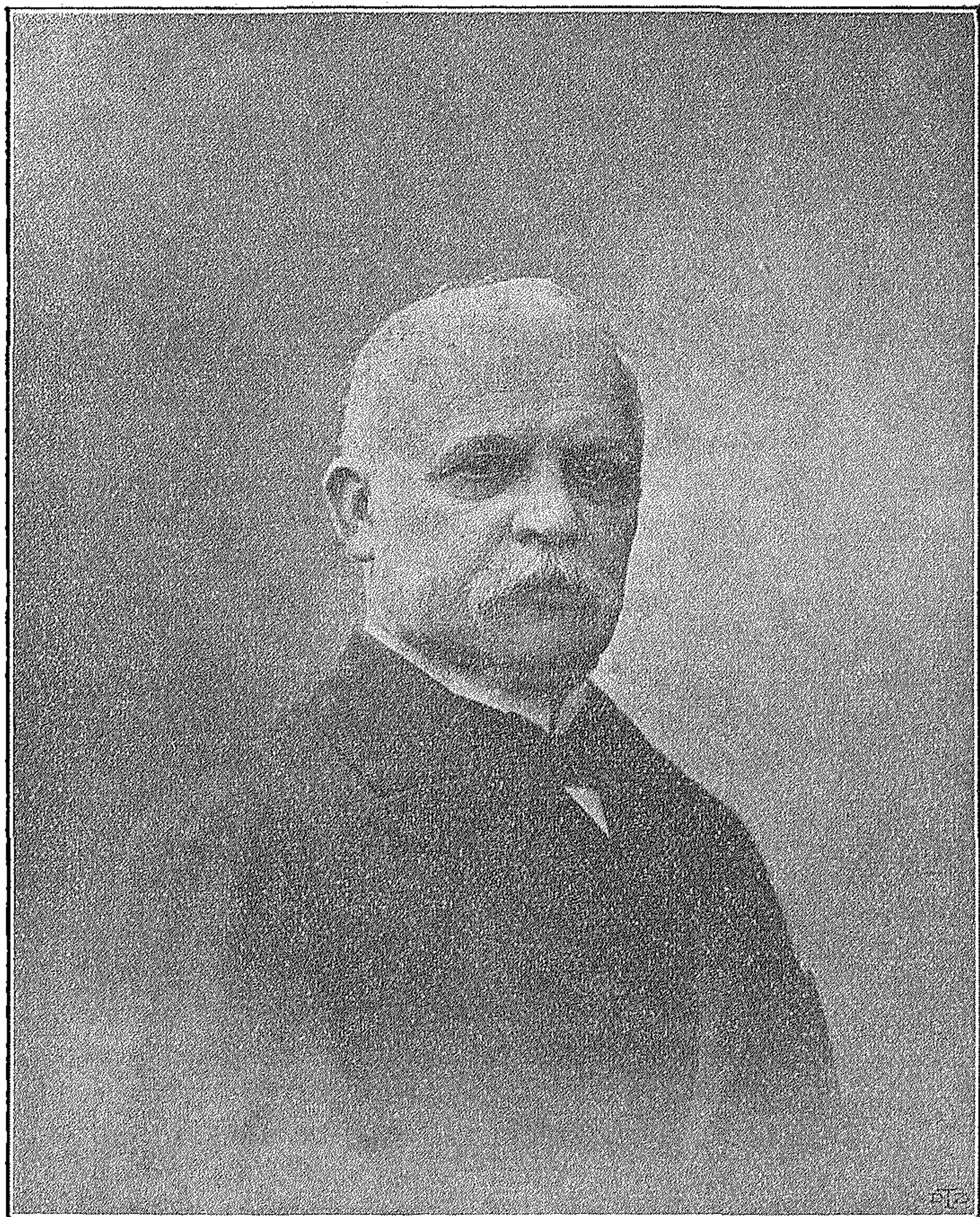
I.

Vatroslav Jagić se je narodil kot najstarejši sin Ane in Vincenca Jagića v Varaždinu dne 6. julija 1838, kjer so imeli njegovi roditelji hišo z vrtom in kos polja; oče se je bavil vrh tega prav pridno s čevljarsko obrtjo. Vatroslav je kazal že v rani mladosti izredno nadarjenost; v petem letu je znal čitati in l. 1844. je prišel v šolo, kjer je bilo nemščini odkazano posebno častno mesto. Ljudsko šolo in prve tri gimnazijske razrede je dovršil v rojstnem mestu. L. 1851. je bil sprejet v zagrebški nadškofijski zavod za sirote (Orphanotrophium) in stopil v četrti gimnazijski razred. Ker pa ni čutil v sebi poklica za duhovski stan, je po triletnem bivanju ostavil konvikt ter se preživel v sedmem in osmem razredu s poučevanjem. Med drugim je učil tudi pri voditeljici neke privatne ženske šole, in mlada učenka mu je postala čez osem let verna družica na potu življenja. Ves čas gimnazijskih študij je bil prvi odličnjak in je dovršil z najboljšim uspehom maturo l. 1856. Dobil je ustanovo in na jesen je krenil na Dunaj, da bi slušal pri Bonitzu, Hoffmannu in Vahlenu klasično filologijo. Te študije je gojil kot dolžnost; toda z ljubeznijo se je oklenil slovanske filologije in Miklošiča, s katerim je mnogo občeval v dvorni knjižnici. Po Miklošičevem posredovanju se je seznanil z Daničićem in Vukom Štef. Karadžićem. Oba reformatorja srbskega književnega jezika sta močno vplivala na mladega Jagića. Z 22. letom je odlično prebil državni izpit iz klasične filologije ter se vrnil na jesen l. 1860. v Zagreb, da prevzame mesto učitelja na tamošnji gimnaziji. Poučeval je latinščino in grščino v višjih razredih in bil več let razrednik v osmem razredu.

Delovanje mladega, za svojo vedo navdušenega učitelja je zbudilo živo zanimanje za predmet tudi pri gimnazijski mladini; posebno je zanimal način, kako je razlagal Homerja in ga primerjal z domačimi epskimi spevi. Iz teh študij je vznikla prva večja Jagićeva razprava: „Pabirci po cvieću našega narodnoga pjesništva“; v tej razpravi, objavljeni v gimnazijskem

izvestju iz leta 1861., primerja hrvatsko-srbske junaške pesmi v formalnem oziru s starogrško epiko.

Odsle ni minilo leto, da bi ne objavil plodov svojih temeljitih študij, ki so bile posvečene edino le

slovanski filologiji. V programski razpravi „Deklinacija imena samostavnoga, kako se razvi u staroslovenskom-srbskom-hrvatskom jeziku“, je l. 1862. pokazal zgodovinski razvitek deklinacije naštetih jezikov.

L. 1863. je slavil ves slovanski svet tisočletnico prihoda slovanskih blagovestnikov na Moravo. Literarni spomenik trajne vrednosti je „Tisućnica slovjenških apostolah sv. Cirila i Metoda“. Rački je ocenil književno delo solunskih bratov, Jagić pa objavil znamenito zgodovinsko-filološko študijo „Evangelije u slovênskom prievodu“. V njej govori o staroslovenskem jeziku in njegovi domovini, podaja pregled staroslovenskih rokopisov, njih gramatične in leksikalne razlike, jih primerja z grškimi in latinskimi izvirniki ter dokazuje, da so vsi prevodi evangelijev potekli iz grških predlog in da se je hrvatska recenzija, „popravljena“ po latinski vulgati, razvijala počasi, v 11. stoletju v manjšem in šele v 13. stoletju v večjem obsegu; toda iztočnega izvora ni mogla zatajiti. Zato je dobil Levaković od rimske propagande nalogo, da izvede ukaz papeža Urbana VIII., a tej zadači ni bil kos.

Za Riegerjev „Slovník naučný“ je sestavil l. 1864. popoln pregled zgodovine jezika in slovstva srbohrvatskega. Uredništvo „Slovníka“ je priznalo znamenitost članka, da je bogato gradivo nakopičeno v takem izobilju, kakor do tedaj nikjer in da zasluži, biti razširjeno po vsem slovanskem svetu; zato ga je izdalo tudi v ponatisku obenem z Macunovimi doneski o Slovencih: „Jihoslované. Obraz národopisno-literární“. Slovstveno zgodovino je tu prvič rešil bibliografskih spon ter očrtal kajkavsko književnost pred dobo preporoda (ilirizma) in dodal navdušeno pisano razpravo o narodnem pesništvu Srbov in Hrvatov. V „jeziku“ slika v kratkih potezah njegovo zgodovino od najstarejše do najnovejše dobe; tu najdemo prvič označen pravi odnošaj kajkavščine in čakavščine do štokavščine.

V tem času se je kraljevska dvorska kancelarija zavzela za napredek hrvaščine na srednjih šolah ter zahtevala, da se znanje materinščine izpopolni s staroslovenščino in s starohrvaščino. Pozvala je Jagića, da sestavi na podlagi novih naredeb šolske knjige. Temu častnemu pozivu vlade se je odzval in izdal l. 1864. prvi del, t. j., glasoslovje „Gramatike jezika hêrvatskoga, osnovane na starobugarskoj slovênštini“. Delo je ostalo

sicer nedokončano, toda je važno v znanstveni hrvatski književnosti, ker nam podaja prvo historijsko razlago hrvatskega glasoslovja na podlagi staroslovenščine. A. Schleicher, ki mu je bil v marsikateri točki vzor, omenja to delo izredno pohvalno: „Die Grammatik zeugt von Vertrautsein mit der slawischen und indogermanischen Sprachforschung der Gegenwart und von selbständiger Arbeit und Forschung auf slawischem Gebiete so wie von kritischer Methode.“ (Beiträge V., 476). Nad dvajset let je bila slovnica uvedena kot šolska knjiga in odgojila več generacij v pravih gramatičnih pojmi.

Vzporedno z glasoslovjem je sestavil za sedmi in osmi gimnazijski razred „Priměre starohèrvatskoga jezika iz glagolskih i cirilskih književnih starinah“ v dveh delih (1864, 1866). Ker je menil, da se zgodovinski razvitek hrvaščine ne more razumeti brez znanja staroslovenščine, je v prvem delu združil primere skoraj iz vseh do tedaj znanih staroslovenskih spomenikov, jim dodal slovarček in obširen uvod, v katerem govori o delovanju Cirila in Metoda, o usodi njunih učencev, o slovanski liturgiji pri Jugoslovanih, o glagolici in cirilici ter podaja pregleden načrt staroslovenskega slovstva. Drugi del obsega starohrvatske tekste, cerkvene in posvetne; mnogo jih je tu prvič objavljenih. Pravopis je pustil neizpremenjen, akoravno je mislil Miklošič, da bodo ljudje pač občudovali glagolico, a je ne bodo čitali.

Z zgodovinarjem Fr. Račkim in prirodopiscem Fr. Torbarjem je ustanovil l. 1864. znanstven četrtletnik „Književnik. Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku, i prirodne znanosti.“ Matica Ilirska je z materialno podporo omogočila to literarno podjetje, a duša mu je bil Jagić. V prvem letniku je priobčil dva obsežna članka „Naš pravopis“ in „Iz prošlosti hrvatskoga jezika“. V prvem je razložil, kaj je bilo v tedanjem hrvatskem pravopisu dobrega in kaj neporabnega, je razpravljajal o prepornih točkah ter zahteval, da se piši refleks *ь* (*ě*) *ie, je*, namesto *tj—ć* in v množinskem genetivu naj izgine *âh* ter se piši *â*. Akoravno je svoje zahteve podkrepil z zadostnimi razlogi, vendar je ostalo

še dovolj skritih in javnih nasprotnikov. Precej ostra polemika z Ad. Veberjem je razburila jezikoslovne duhove po vsej Hrvatski; toda nazadnje so vendar obveljali Jagićevi nazori. Drugi razpravi, ki je izšla v okrajšani obliki že v Naučnem slovníku, je dodal vsestransko oceno Vukovega književnega delovanja. V drugem letniku „Književnika“ je objavil zgodovinsko-filološki načrt slovanskega jezikoslovja ter posegel nazaj k Grkom, Rimljanom, v srednji vek in nas po tem ovinku dovedel k slovanski filologiji; ocenil je zasluge Dobrovskega, Dobnerja, Kopitarja in ruskih učenjakov in očrtal preporod jezikoslovja po Boppu, Grimmu in Humboldtju. Na podlagi primerjalne slovnice je napisal „Primjetbe k našoj sintaksi“. V tretjem letniku poroča o starinah, posebno o onih, ki jih shranjuje zagrebški narodni muzej, pojasnjuje razmerje med lingvistiko in antropologijo, razpravlja obširno o hrvatskem epu iz 17. stoletja: „Adrianskoga mora Sirena iliti Obsida Sigetska“, ki ga je v madžarščini zložil grof Nikola Zrinski, v hrvaščino pa prevel Peter Zrinski. Točno analizira njegovo vsebino in pesnikovo razmerje do Tassa, njegovega italijanskega vzora, ter ocenjuje pesniško vrednost in jezik prevoda. Opisal in izdal je cirilski zbornik 10.—17. stoletja iz Kukuljevićeve knjižnice, poročal o novonajdenem Vramčevem evangelistarju iz l. 1586. in sestavil kratek pregled hrvatsko-srbske književnosti. Razen naštetih razprav je poročal v vseh treh letnikih „Književnika“ o vsakem važnem pojavu slavistike: o Daničičevih „Oblicih srbskoga jezika“ in „Rječniku“, o Berčićevem „Bukvarju“, o Šafařikovi „Jugoslovanski literaturi“, Marjanovičevih „Hrvatskih narodnih pesmah“, o Miklošičevem „Staroslovenskem slovarju“, Erbenovi „Slovanski čitanki“, S. Ljubičevem „Ogledalu“ i. t. d.: v resnici neverjetna delavnost, ako pomislimo, da je razen šolskih poslov opravljal pri „Matici Ilirski“ v gospodarskem odseku še službo tajnika.

Vendar je bil z razmerami nezadovoljen, čutil se je osamljenega. Čitati je treba obširna pisma, pisana Preradoviću, kjer nam v temnih barvah slika tedanjo zagrebško duševno ozračje: „Ali su Vam čudna vremena, u kojih mi danas živimo: nekako je vse grozničavo,

mного truda i napora na sve strane, ali je svuda više jalovo nego li plodovito naše poslovanje. Imenito osjeća se slabo naša literatura, kojoj su morale nekoje najbolje umne sile za čas barem uskratiti svoju pomoć.“ (Arch. f. slav. Phil. 26, 611.) Tudi hrvatska mladež ne obeta boljše bodočnosti. Da bi jo pridobil za leposlovje in jo seznanil s starejšo in sodobno poezijo, je stopil s knjigarjem v dogovor, da se pod nekim splošnim naslovom izda zbirka najlepših umotvorov za mladino po nizki ceni s potrebnimi opazkami. Toda načrt se ni uresničil.

L. 1865. je izdal dr. Fr. Rački „Assemanov ili vaticanski evangelistar“ v glagolici. Prvikrat je bil izdan ves glagolski tekst večjega obsega, in to tekst, ki je posebno važen v velikem kulturnohistorijskem vprašanju o pismu in književnosti glagolski. Žalibog je tekst zaradi premnogih pogreškov neporaben (Črnčić je to popravil v svoji, v latinico prepisani izdaji), toda obširni uvod, ki obsega med drugim tudi Jagičevo gramatično, leksikalno in kritično analizo spomenika, je še dandanes velike vrednosti. Po daljših študijah je prišel do trdnega prepričanja, da spada Assemanijev evangelistar med najstarejše književne starine, kar jih imajo Slovani iz one prve dobe, ko sta Ciril in Metod s svojim uspešnim delovanjem širila krščanstvo in prosveto med slovanskimi rodovi. To odlično mesto je moral spomenik tekom časa prepustiti drugim, ki so bili najdeni in izdani šele pozneje.

Ustanovitev Jugoslovanske akademije v Zagrebu, ki se je po nemalih zaprekah srečno izvršila l. 1866., je v razvoju hrvatske prosvete neprecenljive važnosti. Cvet jugoslovanskih znanstvenikov se je združil v kulturnem delu pod pokroviteljstvom velikega mecena J. J. Strossmajerja in predsednika dr. Fr. Račkega. Med prvimi pravimi člani akademije, ki so bili izbrani 9. maja, je bil tudi V. Jagić. V prvi javni seji je čital odlomek iz svoje zgodovine srbsko-hrvatske književnosti o Bogomilih, o grškoiztočnih pripovedkah kot izvoru narodnih pripovedek. Po mnenju tajnika akademije, Gj. Daničića je s tem delom postavljen prvi trdni temelj primerjanju srbohrvatskih narodnih pesmi

in pripovedek s pesmimi in pripovedkami ostalih evropskih in azijskih narodov in s tem je bilo utemeljeno pravo poznavanje in dostojno ocenjevanje narodne poezije, „i to je učinjeno učenošču, i dubokom i prostranom, tako da ovaj trud g. Jagića podiže našu književnost u svojoj struci na visinu evropskih književnosti“. (Rad. I., 58.) Iz te razprave se je akademija prepričala, da je to delo vredno vsake pomoči, ki jo more dati; odločila se je, da prevzame tiskarske stroške. In tako je izšla l. 1867. prva knjiga „Historije književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga“. Delo je bilo preračunjeno na tri knjige: prva obsega staro dobo od 7. do 14. stoletja; za drugo je bila odločena srednja in za tretjo nova doba, ki pa nista izšli. Kritika je delo sprejela s pravim navdušenjem; M. Petrovskij ga je l. 1871. prevel v ruščino. Res da se je od tedaj naše znanje tuintam poglobilo in so nazori postali drugačni, vendar je ohranila knjiga, ki je slavila že svojo štiridesetletnico, po svojem jasnem, živahnem pripovedovanju in bogati vsebini še do danes veliko vrednost. — V Kukuljevićevem „Arkivu“ je izdal v naslednjem letu (1868) kot dodatek bogato zbirko starih, posebno apokrifnih tekstov: „Prilozi k historiji književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga,“ ki jih je načrpal iz zagrebških rokopisnih zakladov.

„Književnik“ je prenehal po triletnem obstanku, toda le po imenu; kajti njegovi najboljši sotrudniki so se oklenili akademije in njenih publikacij. Jezikoslovec Gj. Daničić, Valtazar Bogišić, znamenit poznavatelj zgodovinskega prava južnih Slovanov, zgodovinarja Fr. Rački in S. Ljubić, prirodopisec J. Torbar in med njimi najmlajši — V. Jagić so ustvarili preporod znanstva na slovanskem jugu v drugi polovici minulega stoletja. Kakor prej v „Književniku“, tako je poročal Jagić sedaj v akademiskem „Radu“ o vsakem važnem pojavu v slovanski filologiji. Taki pregledi so važni, ker nas seznanijo z uspehi študij, z rešenimi in nerešenimi vprašanji, posebno važni pa v slavistiki, ker te vede ne veže edinstvo jezika in ker medsebojni odnošaji slovanskih narodov niso toliko razviti, da bi ustvarili eno ali več središč, kjer bi se stekali vsi važnejši

plodovi duševnega življenja slovanskega. V Jagićevih ocenah, ki so po svojem obsegu majhne razprave, se zrcali vseslovanska znanost; nikjer ne govori iz njih zli duh separatizma. V poročilu „Istorije srpske književnosti“ St. Novakovića (Rad I, 236 do 242) posebno krepko poudarja pisateljevo zahtevo, „da je književnost prva, koja može i koja treba, da u život uvede misli o jedinstvu našega naroda, pocepanoga zlim okolnostima“.

Petranovićeva zbirka srbskih narodnih pesmi iz Bosne in Hercegovine mu daje priliko, da razvija svoje misli o postanku srbohrvatske narodne poezije obširneje, nego mu je bilo mogoče v slovstveni zgodovini. (Rad II, 204—231.). V peti knjigi „Rada“ nas seznanja z vsebino Miklošičevih študij, ki so izšle med l. 1863. in 1868. „Komparativna mitologija“ (VIII., 188—200) nam podaja verno sliko novih potov, ki so jih pokazali tej vedi Kuhn, Schwartz, M. Müller in po njihovem vzoru Rus A. Afanasjev v svoji študiji „Poetično naziranje Slovanov o prirodi v zvezi z mitskimi pripovedkami ostalih sorodnih narodov“. Jagić pokazuje način in načela enakih študij, da bodo rezultati pravi. Ocenil je nadalje I. I. Sreznjevskega izdanje slovanskih književnih starin (VIII, 200—210), St. Novakovićevo Srbsko bibliografijo za novo književnost (XI, 260—265).

O napredku v slovanski filologiji je čital v akademskih sejah 15. marca in 7. novembra 1871. Na polju jezikoslovja se je v tej dobi posebno bujno razvijala etimologija. S pomočjo „lingvistične paleontologije“, kakor jo imenuje Francoz A. Pictet, so izkušali zgraditi kulturo praveka, predno so se ločila razna indogermanska plemena. Med Slovani se je tem študijam posvetil P. Lavrov, ki je natančno raziskal rodbinske razmere Slovanov na podlagi sorodstvenih imen. — Na polju etimologije indogermanskih jezikov poroča o študijah Potta, Curtija, Avg. Ficka. Primerjalno jezikoslovje se ne sme zadovoljiti s samim zunanjim primerjanjem vokalov in konzonzantov, ampak to primerjanje mora prodreti tudi v duh in misel besede. Pohvalno omenja v tej smeri napisano Gebauerjevo razpravico: „Etimologické počátky Řeči“ in zavrača ponesrečene

poizkuse S. Mikuckega, ki je ogromno besedno bogastvo arijskih jezikov hotel izvajati iz nekoliko enozložnih korenov in ves obseg človeškega mišljenja iz nekoliko primitivnih pojmov. — Slovanska leksikografija ima v tej dobi edino pri Rusih znamenite početke. — Kakor je primerjalno jezikoslovje ustvarilo prava načela za etimologijo, tako je tudi v gramatiki spoznala nova struja znamenitost onega dela, ki motri življenje glasov — fonetike, ki je ne pozna starejša gramatika. Uspehe novih, v prvi vrsti nemških nauk, si je osvojila tudi slovanska slovnica. V „Radu“ samem so bile do tedaj fonetskim vprašanjem posvečene tri študije: v prvi knjigi govori Daničić o *ć* in *dj* v slovanskih jezikih, v četrti se nahaja razprava M. Hattale o početnih skupinah hrvatskosrbskih soglasnikov in v deveti knjigi „Rada“ je objavil Jagić znamenito študijo „Pomladjena vokalizacija u hrvatskom jeziku“ ter je v njej izkušal med drugim pojasniti postanek sekundarnega *a* namesto starih polglasnikov in *u* iz *l*. — Češkemu vokalizmu je posvečen Gebauerjev „Prisspěvek k historii českých samohlásek“; o tem poroča Jagić v svojem akademiskem predavanju posebno natančno. Dalje govori o razpravah P. Lavrovskega in A. Potebnje, ki se bavita z razlago ruskega polnoglasja, o Krynskega nazalizmu v slovanskih jezikih ter nadaljuje s poročilom o Miklošičevih slovniških študijah in o njegovih „Slovanskih elementih v novogrščini, albanščini in madžarščini“. Sploh ni znamenitejše slavistične razprave iz te dobe, katere bi ne omenil in ocenil v tem bibliografsko-kritičnem pogledu.

Malo se je do tedaj storilo na polju paleografije glagolskih starin, najmanj za glagolico hrvatske redakcije. Kopitar, Šafařík, Miklošič, Sreznjevskij in Berčić so prispevali le poedina zrnca. Važna je torej v tem oziru Jagićeva „Gradja za glagolsku paleografiju“ (Rad II, 1—35), kjer je izdal, opisal in paleografski ocenil odlomek glagolskega praksapostolara iz Mihanovićeve zbirke. Odkritje te starine je velikega pomena v zgodovini glagolice; kajti do tedaj so bili znani le zapadni hrvatski teksti z oglato in vzhodni teksti macedonske redakcije z okroglo glagolico. Tekst tega spomenika je po

narečju hrvatski, toda sestavljen po grškoiztočnem obredu in pisan z okroglo glagolico. Splošna karakteristika, po kateri se dele glagolski spomeniki na bolgarske in hrvatske, se izpopolnjuje tako, „da je u isto doba bilo još i na nekojem trećem kraju južnoga slovinstva glagolskih starina, pisanieh takovim karakterom glagolskoga pisma, koji je stajao u sredini izmedju bugarskoga i hrvatskoga, te bi se mogao prozvati bugarskohrvatskim“ (str. 15). Kar je tukaj izrekel, to je podkrepil pozneje z Grškovičevim odlomkom.

Častnemu članu jugoslovanske akademije, Avgustu Schleicherju, profesorju primerjajočega jezikoslovja v Jeni, je postavil v nekrologu (Rad VI, 180—203) dostojen spomenik, ocenjujoč njegove zasluge za jezikoslovje vobče in za slovansko jezikoslovje še posebe. Schleicher je bil eden izmed redkih nemških učenjakov, ki je temeljito poznal tudi slovanske jezike in jih v indogermanskem jezikoslovju dvignil na ono častno mesto, ki jim pristoja; on je otel v svoji gramatiki polabski jezik. Jagić hvaležno priznava, da se ima njegovim delom „i sam puno zahvaliti za ono skromno znanje, što ga u mene ima“.

V tem času se je začel baviti tudi z naglasnimi študijami. Za četverovrstni srbohrvatski naglas išče vzporednic v grščini, litvanščini in v letskem jeziku (Rad XIII, 1—17).

Še pri dveh važnih publikacijah je sodelovanje Jagićevo znamenito. L. 1869. je akademija začela izdajati „Starine“ in „Stare hrvatske pisce“. V „Starinah“ je objavil za zgodovino hrvatskega jezika važno staro prozo, tako življenje Aleksandra Velikega (Alexandreis) v 3. knjigi. Od 5. knjige dalje najdemo njegove „Opise i izvode iz nekoliko južnoslovinskih rukopisa“, ki obsegajo apokrifne tekste, srednjeveške leke proti raznim boleznim, vraže, bolgarsko-slovenski oktoih iz Mihanovićeve zbirke.

Jugoslovanska akademija mu je nakazala 200 gld. podpore, da obiše Dalmacijo, zibel hrvatske književnosti, posebno pa slavni Dubrovnik. Dne 6. avgusta 1868 se je napotil čez Trst proti Dubrovniku, kjer so ga gostoljubno sprejeli. Cilj njegovega potovanja je

bila samostanska knjižnica, ki hrani mnogo rokopisov starih hrvatskih pisateljev, večinoma dubrovniških pesnikov. Izpisal si je vse, kar je našel zbranega o Menčetiću in Držiću; pesmi Vetranića je dal prepisati na svoje stroške, Nikolo Dimitrovića je prepisal, kar je manjkalo Kukuljeviću. S pomočjo sopotnika Gj. Daničića je pregledal rokopise Cubranovića in jih primerjal s Kukuljevićevim tiskanim izvodom. Nalješkovićeve ljubavnih pesmi ni več našel v knjižnici; prepisal je Marina Borešića prevod Katonovih stihov. Suhoparni posel prepisovanja si je osladil „uz žarkoga ljubovnika Nika Brnje Gjorgjića“, ki ga je primerjal z Mažuranićevo izdajo. Bil je lahko zadovoljen s sijajnim uspehom šolskih počitnic, ko je 10. septembra ostavil Dubrovnik. V naslednjem letu je izšla prva knjiga „Starih piscev hrvatskih“: Pjesme Mārka Marulića, ki jih je pripravil Iv. Kukuljević-Sakcinski za tisk, Jagić pa jim je dodal kritične opazke in predgovor.

Znanstvena književnost tvori le del narodne prosvete, njen delokrog je omejen na izvoljence izmed inteligence; maso naroda mora dvigniti leposlovje. Zato je „Matica ilirska“ začela izdajati ob lastnih stroških l. 1868. leposlovni list „Vienac“, ki naj bi imel nalogo, buditi ljubezen do čitanja hrvatskih knjig v širših krogih, s sistematičnim honoriranjem vseh člankov, ki se natisnejo v listu, buditi istotako dobro voljo za pisateljevanje ter na tak način gojiti in dvigati narodno beletristiko. In v resnici je postal „Vienac“ središče, okoli katerega so se zbirali vsi književniki, iz katerega so se porodili vsi pesniki in pisatelji nove dobe. Med peteroglavim uredništvom raznega mišljenja in raznih idealov je bil tudi Jagić; do njega se je obračala, polna zaupanja, z željami in nasveti mladina z Dunaja, iz Gradca, Prage, prijatelji iz Srbije in Dalmacije. On sam ni bil zadovoljen z listom, kakor poroča Preradoviću, ker mu je bil preveč poučen in premalo zabaven, preveč kozmopolitski in premalo naroden, v jeziku preveč afektiran in v izbiri premalo strog in tendenciozen. „Osim toga nisu ljudi zadovoljni, ni ja nisam, što se toliko, već dva puta, Rauchov bal spominje, gdje je ove godine svečano frak inauguriran! To su magjaronske marote!“

V kratkem so se pri „Viencu“ razmere izboljšale, ko je postal Perkovac pravi urednik. Literarno zaradi drugih nujnih poslov Jagić pri listu ni mogel sodelovati.

Lepo začeto narodno delo se žalibog ni moglo povoljno razvijati, ker je po Rauchu in njegovih prištaših okuženo politično ozračje oviralo vsak napredek. Tedanje obupne razmere slika Jagić v pismu do Preradovića v sledečih temnih barvah: „U književnom svietu nema u nas ništa nova: životari se vrlo kukavno; knjiga nam gotovo nitko ne čita, mladež nam malo valja, a još joj manje valjaju i profesori. Biste li vjerovali, da Vam kažem, da se već na zagrebačkoj gimnaziji mladeži u školi govori ovako: Učite njemački, jer bez njemačkoga jezika nemate pristupa u nijednu poštenu kuću! I zbilja, naša se mladež toga savjeta više drži, nego kad joj tko drugi govori: Ljubite hrv. jezik, nemojte se stiditi svoga. Naši su pravnici gotovo starčevićijanci, to će reći: ljudi, koji ne uče ništa, ne čitaju ništa, a svemu se rugaju, jer im nitko osim njih i njihovih nije pošten ni pametan! To je doista strašna slika naše budućnosti, ako nam sam Bog s neba ne pomogne! Što smo s politikom učinili fijasko, tomu su mnogo krive okolnosti, a mnogo dakako i mi sami; ali što nam narodni život tako očevidno propada, to je dokaz naše pokvarenosti, naše nevaljalštine. Može biti, da se Vama, koji ste iz daleka, ne čini stanje naše tako jadno! ja Vas smatram sretnim i zavidim Vam; kamo sreće, da i mene nema u Hrvatskoj — ne bi se toliko zatirao duševno, koliko ovako, boreći se u uskoj sferi svoga zvanja proti nevaljalštini naše razkalašene mladeži. Nu ja se tješim tim, da što nije, može biti: nadam se, da ne ću morati dugo ostati, gdje sam; ako me drugi ne odazovu, a to će me bar magjaroni protjerati, pak je i to dobro!“ (Arch. 26, 622). — Kar je pričakoval, to se je tudi zgodilo: 8. junija 1870 je postal žrtev mađžaronske lopovščine in z njim še par kolegov. „Što ćemo, kad živimo u takovih vremenih, gdje ne može čovjek služiti s poštenjem — a ja volim nešto i stradati, nego li biti nepošten.“ Za devet let vestnega službovanja so ga odslovili na grši način, nego se natira nepoštena dekla iz hiše.

Tako in toliko Ti, prijatelj Šlebinger! Baš dovolj si nam povedal. Dovedel si nas do križepotja, odkoder se nam odvarja zanimiv razgled. Križ stoji ob njem, pod križem pa čakata skrb in težava, da bi Jagića spremljali iz domovine v širni svet. Bog je blagoslovil potnika, ker se ni ustrašil teh spremljevalk, temveč govoril: „Ja volim nešto i stradati nego li biti nepošten.“ Bog ga je blagoslovil, ker je v srcu vzel v tujino s seboj svojo domovino, ki mu ni bila le zibel, ampak tudi življenje.

Miklošič, Sreznjevskij, Grigorovič in drugi so mu pomagali, da je bil pozvan na vseučilišče v Odeso, a že 1874 za prvega slavista v Berolin. Sedem let pozneje je postal naslednik Sreznjevskemu v Peterburgu, a l. 1886. Miklošiču na Dunaju; in tu živi še sedaj.

Že v Berolinu je zasnoval svoj širom znani „Archiv für slavische Philologie“, ki je tem laže mogel postati prava zakladnica slavistike, ker je urednik Jagić imel ne le ugled, ampak tudi osebno znanje po vseh treh velikih državah, koder bivajo Slovani. Vendar mu delo za „Archiv“, ki je prinesel tudi nebroj njegovih lastnih študij (kritik, naznanil in beležk), ni moglo vzeti vseh moči; poleg njega je izdal zagrafski in marijanski evangelij, vinodolski zakon, korespondenco Kopitarja in Dobrovskega itd., a zadnja leta snuje veliko „Enciklopedijo slovanske filologije“.

Sredi znanosti Jagić ni izgubil smisla za poezijo. Zroč v prošlost, ni prezrl sedanjosti. In v tem oziru ga njegov razvoj ugodno loči od Miklošiča. Jagić je teoretično spoznal in faktično branil edinstvo srbsko-hrvatsko, tudi v časih, ko je bil to greh — Bosanci so si sami krivi, če jim jezika ne moremo imenovati s pravim imenom — in v to etnografsko enoto je uvedel tudi Slovence, ko je ovrigel staro teorijo o dvojnosti jugoslovanstva ter z jezikom in zgodovino dokazal, da Slovenci poleg Hrvatov in Srbov prvotno nismo posebna narodopisna ali zgodovinska individualnost. To teoretično spoznanje je že rodilo in mora roditi sad. Pri Jagiću samem se je dejanje krilo s spoznanjem in v tem je njegova veličina. In zato mu ob sedemdesetnici posebno rada čestita „Matica Slovenska“.

Dr. Fr. Ilešič.